



Верховний
Суд

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ

Програма підготовки та підвищення рівня
кваліфікації секретарів судового засідання
місцевих загальних та апеляційних судів

29 січня 2024 року

Добросовісність учасників судового процесу та запобігання зловживання процесуальними правами

Ян БЕРНАЗЮК

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

Практичні запитання

1. Що таке добросовісність учасника справи?
2. Як співвідноситься принцип добросовісності та верховенство права?
3. Як суду забезпечувати добросовісність учасників справи?
4. Як суду реагувати на випадки зловживання учасниками своїми процесуальними правами?
5. Як розмежувати право особи на справедливий суд і свободу вираження поглядів від зловживання процесуальними правами?
6. Як гарантувати судом при притягненні особи до відповідальності за зловживання процесуальними правами дотримання принципів безсторонності, змагальності та рівності?
7. Які критерії розмежування зловживання особою процесуальними правами у формі неотримання процесуальних документів від обмеження такої особи у реалізації процесуальних прав?



You

Що означає добросовісність учасників судового процесу?



ChatGPT

Добросовісність учасників судового процесу - це принцип, який передбачає, що всі сторони судового процесу повинні діяти чесно, чесно та дотримуватися правил і процедур судового розгляду. Цей принцип є важливим для забезпечення справедливості та ефективності правосуддя.

Основні аспекти добросовісності учасників судового процесу включають:

1. Представлення доказів:

- Учасники судового процесу повинні представляти докази чесно та точно. Заниження або завищення вагомості доказів або випуск важливої інформації може піддавати сумніву чесність та добросовісність.

2. Дотримання правил судового процесу:

- Усі учасники повинні дотримуватися встановлених правил та процедур судового процесу. Це включає дотримання термінів, правила подання документів, визнання компетентності суду тощо.

3. Взаємна повага:

- Учасники повинні взаємодіяти один з одним з повагою та відчуттям професіоналізму. Недопустимо поведінка, яка може впливати на достойність або чесність інших сторін.



4. Чесність у представленні аргументів:

- Адвокати та інші учасники повинні представляти свої аргументи відкрито та чесно. Запобігання обману чи приховуванню інформації є важливою частиною добросовісності.

5. Дотримання рішень суду:

- Усі сторони повинні дотримуватися рішень суду і виконувати їх. Відмова від дотримання рішення може порушити принцип добросовісності.

6. Співпраця з судом:

- Учасники судового процесу повинні співпрацювати з судом та іншими сторонами, дотримуючись професійних стандартів та етичних норм.

Добросовісність є важливим елементом справедливого та ефективного судочинства, і вона сприяє довірі до правосуддя та підтримує рівний доступ до справедливості.





You

Як суду забезпечити добросовісність учасників судового процесу?



ChatGPT

Забезпечення добросовісності учасників судового процесу є важливою метою для забезпечення справедливості і ефективності судової системи. Декілька заходів може бути вжито для цього:

1. Етичні норми та професійні стандарти:

- Учасники судового процесу, такі як адвокати, судді, прокурори, повинні дотримуватися етичних норм та професійних стандартів. Встановлення чітких етичних правил та норм для кожної категорії учасників може служити основою для добросовісної поведінки.

2. Навчання та підготовка:

- Надання відповідного навчання та підготовки учасникам судового процесу стосовно їхніх обов'язків, етичних норм та правил сприяє свідомому виконанню ними своїх обов'язків.

3. Відкритість і прозорість:

- Забезпечення відкритості та прозорості у судовому процесі допомагає виявленню будь-яких недобросовісних дій. Публічність судових засідань, доступ до інформації та розголошення рішень допомагають в забезпеченні довіри громадськості до судової системи.



4. Адекватна відповідальність:

- Система має встановити адекватні механізми відповідальності за порушення етичних норм та правил. Дійсна загроза відповідальності може відлякувати від неправомірної поведінки.

5. Незалежний нагляд і контроль:

- Незалежні органи, такі як етичні комісії чи наглядові органи, можуть бути важливими для викорінення неправомірної поведінки. Вони можуть вивчати скарги, проводити розслідування та надавати рекомендації.

6. Заохочення добросовісності:

- Система може встановити заохочення для добросовісної поведінки, такі як нагороди, похвали чи інші форми визнання.

Ці заходи спільно можуть сприяти створенню середовища, в якому учасники судового процесу відчують відповідальність і зобов'язані діяти добросовісно та чесно.





You

Як суду реагувати на випадки зловживання процесуальними правами з боку учасників судового процесу?



ChatGPT

Судам слід реагувати на випадки зловживання процесуальними правами з боку учасників судового процесу з метою забезпечення справедливого та ефективного судочинства. Деякі можливі заходи включають:

1. Обов'язкове дотримання процедур:

- Суд може активно нагадувати та вимагати від учасників судового процесу дотримуватися всіх встановлених процедур та правил. Це може включати правила подання документів, терміни подання заяв та інші процесуальні норми.

2. Санкції за порушення правил:

- Суд може застосовувати різні санкції у випадках порушення процесуальних правил. Це може включати штрафи, відмову у прийнятті доказів, заборону висування певних аргументів тощо.

ChatGPT 3.5 ▾



висування певних аргументів тощо.

3. Відкладення розгляду справи:

- Суд може вирішити відкласти розгляд справи на певний термін у випадках, коли одна зі сторін систематично зловживає процесуальними правами. Це може дати можливість сторонам або їхнім представникам виправити порушення та підготувати справу до розгляду.

4. Відмова від права:

- Якщо сторона зловживає своїми правами, суд може розглянути можливість відмови від деяких прав або можливостей. Наприклад, відмова від права висловлювати певні аргументи чи представляти певні докази.

5. Звернення за етичними скаргами:

- Якщо адвокат чи інший представник поводить себе неетично, суд може рекомендувати звертання до відповідних етичних органів або комісій, які регулюють поведінку юристів.

6. Направлення на розгляд інших органів:

- У випадках серйозних порушень, таких як маніпуляція чи шахрайство, суд може вирішити направити справу для додаткового розгляду правоохоронних органів чи інших компетентних органів.

Важливо, щоб суд здійснював такі заходи обережно та дбайливо, забезпечуючи справедливість та дотримання процесуальних прав у всіх випадках.



Пов'язані поняття:

1. Добросовісність
2. Принцип заборони зловживання процесуальними правами
3. Доступ до суду
4. Принципи рівності та змагальності
5. Ефективний суд (ефективний судовий захист)
6. Процесуальні строки розгляду справи (тривалість)
7. Незалежність та неупередженість (безсторонність) суду
8. Повага до суду (запобігання прояву неповаги)
9. Етика судді
10. Суддівський розсуд (дискреція суду)
11. Критика v. свобода вираження думок
12. Відвід (самовідвід)
13. Служба судової охорони
14. Судовий розпорядник
15. Заходи процесуального примусу: попередження, видалення із залу судового засідання, штраф
16. Адміністративна відповідальність за «прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України»
17. Довіра до суду

Практичне запитання

Як співвідносяться штрафи, передбачені статтею 148 ЦПК, та штрафи, передбачені статтею 185-3 КУпАП?

Ст. 148 ЦПК «Штраф»

1. Суд може постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу у сумі до від 0,3 до трьох розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб у випадках:

- 1) невиконання процесуальних обов'язків, зокрема ухилення від вчинення дій, покладених судом;
- 2) зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству;
- 3) неповідомлення суду про неможливість подати докази, витребувані судом, або неподання таких доказів без поважних причин;
- 4) невиконання ухвали про забезпечення позову або доказів, ненадання копії відзиву на позов, апеляційну чи касаційну скаргу, відповіді на відзив, заперечення іншому учаснику справи у встановлений судом строк.

Ст. 185-3 КУпАП «Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України»

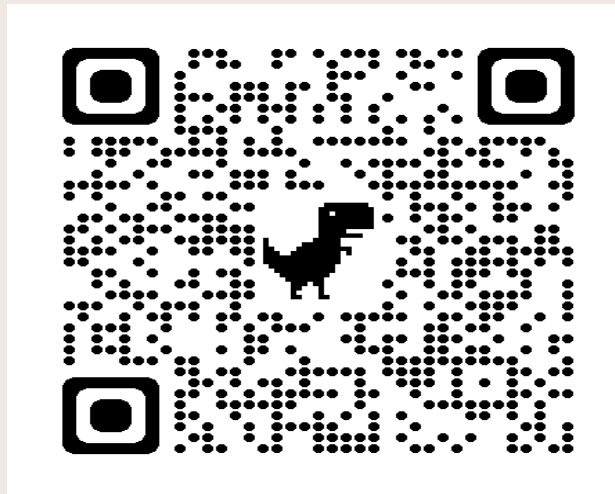
Неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непокоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил, - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

ч. 5 ст. 129

За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Застосована лише в двох постановвах Верховного Суду, зокрема, у постанові від 19 листопада 2018 року у справі № 904/308/18



Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021

4. Напрями та заходи

удосконалення законодавства з метою запровадження дієвих механізмів запобігання зловживанню учасниками процесу своїми процесуальними правами, ефективних інструментів реагування на неналежну поведінку учасників судового процесу, що призводить до затягування розгляду справи

Підозрюваний склав заповіт на користь усіх суддів суду, щоб завадити розгляду клопотання про продовження строку розслідування

<https://sud.ua/uk/news/publication/288652-podozrevaemyy-sostavil-zaveschanie-v-polzu-vsekh-sudey-suda-chtoby-pomeshat-rassmotreniyu-khodataystva-o-prodlenii-srokov-rassledovaniya> (21.12.2023)

Одразу дев'ять суддів Корольовського районного суду міста Житомира повідомили у Вищу раду правосуддя про втручання у здійснення правосуддя.

Під час розгляду одного з клопотань, адвокат підозрюваного заявив відвід слідчому судді на підставі наявності заповіту, який склав підозрюваний.

Відповідно до тексту заповіту, підозрюваний заповів все своє майно, «де б воно не було і з чого б воно не складалося, і взагалі все те, що буде належати йому на день смерті і на що він за законом матиме право» всім суддям.

Господарський суд Києва наклав на позивача штраф 13,4 тисячі грн за спробу маніпуляції автоматизованим розподілом справ між суддями (01.11.2023)
<https://sud.ua/uk/news/publication/284692-khozyaystvennyy-sud-kieva-nalozhil-na-isttsa-shtraf-134-tysyach-grn-za-popytku-manipulyatsii-avtomatizirovannym-raspredeleniem-del-mezhdu-sudyami>

Як зазначили у суді, ухвалою від 30 жовтня 2023 року у справі №910/16518/23 повернуто на підставі ст. 43 ГПК України позовну заяву та стягнуто з позивача в дохід Державного бюджету України штраф у розмірі 13 420 грн.

Судом встановлено, що 19 жовтня позивач подав позов до суду. Після визначення складу суду, подав заяву про відкликання позову для усунення помилок та неточностей.

Ухвалою суду від 23 жовтня (підписана КЕП судді о 16:32) позов повернуто без розгляду.

24 жовтня (до 11 години ранку) позивач повторно звернувся до суду із аналогічним позовом (зміст тотожний раніше відкликаному).

Після визначення автоматизованою системою складу суду о 12:21, позивачем о 16:19 подано заяву про відкликання позову.

«Механізм зловживання процесуальними правами зводиться до того, що особа, яка прагне до досягнення певних правових наслідків, здійснює процесуальні дії (бездіяльність), зовні «схожі» на юридичні факти, з якими закон пов'язує настання певних наслідків.

Оцінивши дані обставини, суд визнав дії позивача зловживанням процесуальними правами – такими, що вчинені з метою маніпуляції автоматизованим розподілом справ між суддями та фактично зводяться до «обрання» судді, який буде здійснювати розгляд справи, предметом якої є витребування майна з володіння Державної організації Державного агентства резерву України.

Зловживання правами – це оксюморон
https://unba.org.ua/news/8528-zlovzhivannya-pravami-ce-oksyumoron-lidiya-izovitova.html?fbclid=IwAR00HimJn_21No5hR7G_XkZ5g75_jzb1oCVcQGVCT2S-2YnZxGwJa2abvq0

Суддя навела декілька прикладів: коли адвокати без поважних причин по черзі не ходять у засідання, а обвинувачений при цьому сам не розуміє, що відбувається; коли адвокати встають і виходять із зали судового засідання ... Також суддя нарікає на некоректні висловлювання по відношенню до суду, в судовому процесі, аж до ненормативної лексики.

З 94 випадків, коли скарги на адвокатів направлялися суддями до КДКА регіонів, у 13 справах адвокатів притягнули до відповідальності.

«В деяких випадках, враховуючи тривалість процедур, комісії встановлювали порушення, але при цьому закривали провадження, оскільки вплив строк притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності».

«Етика, чистота професії та репутація, про які нагадує суддя, - усе це також є. Але відповідні норми вписані у Правилах адвокатської етики, які кожен адвокат обіцяє дотримуватися, складаючи присягу, - пояснила вона. - І норми поведінки для адвокатів, а також допустимі межі визначають зовсім не судді. Свого часу їх затвердив з'їзд адвокатів України. Оцінку на предмет виконання ПАЕ дають винятково дисциплінарні органи адвокатури в рамках спеціальної процедури, визначеної нашим профільним законом».

Існує необхідність розмежовувати етичну поведінку адвоката та сприйняття такої поведінки суддею. «Не слід плутати етичну поведінку адвоката з тією, яка повністю влаштовує суддю. Адвокат не є працівником суду. Згідно з ПАЕ, у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний виходити з переваги інтересів лише клієнта. Звісно, при цьому від нього вимагається як компетентність, так і добросовісність, - пояснила голова НААУ, РАУ. – ПАЕ зобов'язують адвоката бути наполегливим і принциповим у відстоюванні інтересів клієнта в суді, не поступатися своєю незалежністю у захисті й представництві прав та інтересів клієнта, побоюючись погіршити стосунків з суддями».

«Отже, зловживання процесуальними правами – це фактично оксюморон. Закон або виконують, або ні. І всі без винятку процесуальні інструменти в цьому контексті є законними.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

ст. 56.7

Суддя зобов'язаний:

- 2) дотримуватися правил суддівської етики, у тому числі виявляти та підтримувати високі стандарти поведінки у будь-якій діяльності з метою укріплення суспільної довіри до суду, забезпечення впевненості суспільства в чесності та непідкупності суддів;
- 4) виявляти повагу до учасників процесу.

ст. 58.1

Питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, що затверджується з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

ст. 6.3

Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою дискредитації суду або впливу на безсторонність суду, заклики до невиконання судових рішень забороняються і мають наслідком **відповідальність, установлену законом**.

ст. 11.3

У разі вчинення особою дій, що свідчать про неповагу до суду або учасників судового процесу, така особа за вмотивованим судовим рішенням може бути **видалена із зали судового засідання**.

ст. 48.5

Незалежність судді забезпечується, зокрема, **відповідальністю за неповагу до суду чи судді**.

ст. 50.1.

Прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, має наслідком **відповідальність, установлену законом**.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Ст. 160.1

Підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу здійснює Служба судової охорони.

Пункт 39 «Прикінцевих та перехідних положень»

Тимчасово, на період до початку виконання в повному обсязі повноважень Служби судової охорони, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу здійснюється підрозділами Національної поліції України та Національної гвардії України.

Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»

Ст. 4

Державна охорона здійснюється, зокрема, щодо Конституційного Суду України та Верховного Суду

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Ст. 162.1

1. Служба судової охорони:

- 1) забезпечує **пропуск осіб** до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя;
- 2) забезпечує підтримання та реагує на порушення громадського порядку при розгляді справ судом, **вживає заходів до припинення проявів неповаги до суду**;
- 4) здійснює заходи із запобігання загрозам особистій безпеці суддів, членів їх сімей, працівників суду, а також у суді - учасників судового процесу, виявлення та нейтралізації таких загроз;
- 5) реагує в межах наданих законом повноважень на протиправні дії, пов'язані із посяганням на суддів, членів їх сімей, працівників суду, учасників судового процесу.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

ст. 162.2

Службі судової охорони та її співробітникам для здійснення покладених на них повноважень надається право:

- 1) вимагати від осіб, які входять до приміщень суду пред'явлення документа, що посвідчує особу; перевіряти в осіб, які входять до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя, документи, що посвідчують особу, та за наявності обґрунтованих підстав вважати, що перебування особи у приміщенні суду створює загрозу безпеці суддів, працівників апарату суду, порушення громадського порядку, обмежувати допуск таких осіб до приміщень суду, органів і установ системи правосуддя;
- 2) здійснювати поверхневу перевірку осіб, які входять до приміщень суду, шляхом їх візуального огляду та огляду їх речей, проведення по поверхні вбрання осіб спеціальним приладом або засобом;
- 4) не допускати громадян до окремих приміщень суду, вимагати від них залишатися на конкретних місцях або залишити їх, тимчасово обмежувати фактичне володіння річчю, якщо це необхідно для забезпечення громадського порядку в суді, забезпечення особистої безпеки суддів та членів їх сімей, працівників суду, безпеки учасників судового процесу;
- б) вживати заходів з метою запобігання протиправним посяганням на суддів, членів їхніх сімей, працівників суду, умисному пошкодженню або знищенню майна суду, органів і установ системи правосуддя;
- 7) **застосовувати технічні прилади і технічні засоби, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засоби фото- і кінозйомки, відеозапису;**
- 10) **застосовувати зброю, заходи фізичного впливу та спеціальні засоби** в порядку та випадках, визначених законами України "Про Національну поліцію" та "Про охоронну діяльність".

Кодекс адміністративного судочинства України

Ст. 64.2

Судовий розпорядник:

- 1) забезпечує належний стан зали судового засідання і запрошує до неї учасників судового процесу;
 - 2) оголошує про вхід суду до зали судового засідання і вихід суду із неї;
 - 3) слідкує за дотриманням порядку особами, присутніми у залі судового засідання;
 - 4) приймає від присутніх у залі учасників судового процесу та передає документи і матеріали суду під час судового засідання;
 - 7) виконує інші розпорядження головуючого, пов'язані із забезпеченням умов, необхідних для розгляду адміністративної справи.
3. Вимоги судового розпорядника, пов'язані із виконанням обов'язків, встановлених цією статтею, є обов'язковими для учасників справи, свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів та інших осіб, присутніх у залі судового засідання.
4. У разі відсутності в судовому засіданні розпорядника його функції виконує секретар судового засідання.

Кодекс адміністративного судочинства України

Стаття 196.

5. Головуючий розглядає скарги на дії чи бездіяльність судового розпорядника стосовно виконання покладених на нього обов'язків, про що зазначається в протоколі судового засідання.

Стаття 198.

5. Учасники справи передають документи та інші матеріали головуючому через судового розпорядника.

Стаття 201.

2. Судовий розпорядник вживає заходів для того, щоб свідки, які допитані судом, не спілкувалися з тими, яких суд ще не допитав.

Стаття 212.

2. Судовий розпорядник вживає заходів, щоб свідки, яких допитали, не спілкувалися з тими, яких суд не допитав.

Кодекс адміністративного судочинства України

ст. 139.8

У випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.

При вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує, зокрема, поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, тощо.

Суд оштрафував Трампа на \$1 млн за «політичний» позов проти Гіллари Клінтон (20.01.2023)
<https://www.reuters.com/legal/trump-lawyers-sanctioned-nearly-1-million-political-lawsuit-vs-clinton-2023-01-20/>

Суд зобов'язав колишнього президента США Дональда Трампа та його адвокатів виплатити понад 937 000 доларів США в якості санкцій за подання позову проти колишнього держсекретаря Хіллари Клінтон за звинуваченнями у фальсифікації президентських виборів 2016 року.

Окружний суддя США Джон Міддлбрукс, який відхилив позов Трампа у вересні, заявив, що санкції були виправданими, оскільки колишній Президент демонстрував зразок зловживання правом на звернення до суду для реалізації своїх політичних завдань.

«Цю справу ніколи не слід було ініціювати. Її неадекватність як юридичної вимоги була очевидною з самого початку. Жоден розумний юрист не порушив би її. Вона була призначена для політичних цілей» – написав Міддлбрукс у 45-сторінковій письмовій постанові.

Фізична особа відмовилася давати свідчення на свій захист під час судового слухання по суті в Англії (05.04.2023)
<https://privatbank.ua/news/2023/4/5/1913>

Суддя Трауер [Mr Justice Trower] зобов'язав фізичну особу сплатити на рахунок суду 600 000 фунтів стерлінгів після того, як він неохоче дозволив їй внести останні зміни до відзиву цієї фізичної особи на позов ПриватБанку.

Суддя погодився з оцінкою банку, що ця фізична особа “була готова знехтувати судовими рішеннями та не вести судовий процес у швидкий та розумний спосіб”, та вирішив, що сплата у розмірі 600 000 фунтів стерлінгів на рахунок суду забезпечить витрати ПриватБанку на опрацювання таких змін та тим самим “дав чіткий сигнал, що зазначена фізична особа повинна дотримуватися правил щодо того як має вестися судовий процес.

Випадки порушення порядку в судових засіданнях продовжують фіксуватися в судах (28.08.2023) <https://sud.ua/uk/news/publication/279218-obvinyaemyy-begal-po-zalu-sudebnogo-zasedaniya-obizhal-sudyu-i-ugrozhal-ey-no-s-nim-nichego-podelat-ne-smogli>

У Вищу раду правосуддя звернулася суддя Ірпінського міського суду Київської області Яна Шестопалова та повідомила, що у неї на розгляді знаходиться кримінальна справа.

19 червня 2023 року обвинувачений грубо порушив порядок в залі судового засідання – нецензурно висловлювався на адресу судді та прокурора, при цьому переходив на особистості, а потім почав бігати по залу судових засідань.

Про неприпустимість подібної поведінки обвинувачений тоді був попереджений судом.

Втім, вже після судового засідання обвинувачений знов висловив на адресу суду погрози фізичної розправи за допомогою «його побратимів».

14 серпня обвинувачений також порушив порядок в судовому засіданні. На цей раз чоловік вирішив не підкорятися розпорядженням судді, заважав їй проводити судові засідання та знов висловив погрози на адресу судді.

На зауваження працівників Судової охорони чоловік також не реагував.

Суд притягнув обвинуваченого до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 185-3 (прояв неповаги до суду) КУпАП, тобто наклав на чоловіка штраф у розмірі 850 гривень.

Того ж дня у суд були вирішила звернутися до ВРП, викликані працівники поліції, в присутності яких суддя написала заяву до Офісу Генпрокурора про вчинення кримінального правопорушення за ст. 376 (втручання в діяльність судових органів) та ст. 377 (погроза або насильство щодо судді) КК.

Судова охорона повинна фіксувати громадян, які приходять в суди та вживати заходи для припинення неправомірних дій – ВРП (29.08.2023) <https://sud.ua/uk/news/publication/279466-sudebnaya-okhrana-dolzhna-fiksirovat-grazhdan-kotorye-prikhodyat-v-sudy-i-prinimat-mery-dlya-presecheniya-nepravomernykh-deystviy-sovet-pravosudiya>

Розглядаючи повідомлення судді Дарницького районного суду міста Києва Юлії Мицик, яка у липні зіштовхнулася в судовому засіданні з неадекватною поведінкою учасника процесу та його «групи підтримки»:

«Вища рада правосуддя звертає увагу Служби судової охорони на необхідність дотримання співробітниками Служби вимог відповідних організаційно-розпорядчих документів щодо пропуску осіб до приміщень судів та їх фіксації, а також щодо вжиття всіх необхідних заходів для припинення неправомірних дій осіб, які порушують громадський порядок під час розгляду справ судом».

17 липня суддя мала розглядати скаргу громадянина на бездіяльність Дарницького управління поліції, втім, спочатку позивач у цій справі відмовився надати суду документи, що посвідчують його особу, а потім троє «вільних слухачів», що прийшли в судове засідання разом з заявником, влаштували безлад в суді і навіть напали на суддю.

Згодом виявилось, що працівники Служби судової охорони навіть не знали, що це за «вільні слухачі», оскільки чоловіки хоч і продемонстрували відповідні документи, однак їх дані не були занесені до журналу відвідувачів суду.

Як зазначила суддя, вказаний інцидент мав негативні психологічні наслідки не тільки для судді, але й для інших працівників Дарницького райсуду, оскільки вони стали свідками «зухвалого підриву авторитету судової влади».

Киянин отримав рік умовно, бо у Facebook погрожував вбити суддю
(03.02.2022)

<https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/3/7322704>

Киянина засудили до одного року позбавлення волі умовно за погрози вбивством судді.

Вирок виніс Дніпровський районний суд. Чоловік погрожував судді Деснянського районного суду м. Києва через те, що вона винесла рішення у цивільній справі про стягнення з нього грошових коштів за позовом Київського міського центру зайнятості.

"Будучи не згодним із рішенням судді та бажаючи їй помститися, чоловік надіслав у приватні повідомлення офіційної сторінки Деснянського районного суду міста Києва у соціальній мережі "Facebook" повідомлення зі змістом, які містили погрози вбивством вказаній судді.

У ході досудового розслідування під час обшуку житла чоловіка правоохоронці виявили техніку, з якої він відправляв повідомлення з погрозами. Під час розгляду кримінального провадження у суді обвинувачений свою вину визнав повністю та щиро розкався".

Рекомендації R(84)5 Комітету міністрів Ради Європи (КМРЕ) «Щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення судової системи» (on the principles of civil procedure designed to improve the functioning of justice)

принцип 1.2.

Стосовно будь-якої сторони повинні застосовуватися санкції, якщо вона, отримавши судове повідомлення, не зробить процесуальних дій у строки, встановлені законом або судом. Залежно від обставин до таких санкцій можуть відноситися: позбавлення права на процесуальні дії, залишення заяви без розгляду, рішення про відшкодування шкоди і покритті витрат.

принцип 7

Потрібно вживати заходів для того, щоб запобігти зловживанню запобіжними заходами правового захисту після прийняття судового рішення.

Рекомендація R(95)5 Комітету міністрів Ради Європи (КМРЕ) «Щодо введення в дію та поліпшення функціонування систем і процедур оскарження у цивільних або комерційних справах» (concerning the introduction and improvement of the functioning of appeal systems and procedures in civil and commercial cases)

Стаття 6 «Заходи щодо підвищення ефективності процедур оскарження»

Для забезпечення швидких і ефективних судових слухань державам слід, зокрема, ввести вимогу про суворе дотримання граничних строків обміну документами і змагальними паперами (обґрунтування позову як такого і його предмета, а також заперечення проти них), і передбачити санкції за їх недотримання, наприклад у вигляді накладення штрафу, відхилення скарги або відмови від розгляду питання, щодо якого діє граничний термін.

Висновок № 18 (2015) Консультативна рада європейських суддів (ССЈЕ - КРЄС) «Позиція судової влади та її відносини з іншими гілками державної влади в умовах сучасної демократії»

В принципі, судова влада повинна визнати, що критика є частиною діалогу між трьома гілками державної влади і суспільства в цілому.

Існує чітка лінія між свободою вираження думок і законною критикою, з одного боку, і неповаги та неправомірного тиску на судову владу з іншого.

Політики не повинні використовувати спрощені або демагогічні доводи, щоб критикувати судову систему під час політичних кампаній просто заради критики, або з метою відвернути увагу від власних недоліків.

Політики ніколи не повинні заохочувати непокору судовим рішенням, не кажучи вже про насильство щодо суддів, як це має місце у деяких державах-членах.

Органи виконавчої та законодавчої влади зобов'язані надавати весь необхідний і достатній захист, у випадках коли функціонування судів перебуває під загрозою нападу або відбуваються залякування представників судової влади.

Незбалансовані критичні коментарі політиків – безвідповідальні, і викликають серйозну проблему, оскільки суспільна довіра і впевненість у системі правосуддя, тим самим, може бути мимоволі чи навмисно підірвані.

Рішення Ради суддів України від 26 жовтня 2018 року № 62 «Про схвалення Рекомендацій щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду»

Положення ст.ст.185-3, 258, 276-285 КУпАП передбачають адміністративну відповідальність за прояв неповаги до суду, містять перелік діянь, які свідчать про неповагу до суду і санкції за їх вчинення, а також визначають безпосередній порядок притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду.

Повага до суду є чинником належного функціонування правової держави. Закон вимагає від учасників процесу, або присутніх у судовому засіданні осіб, наявність поваги до суду як одного із інститутів державної влади. За останні роки в Україні все більш набуває свого поширення публічна демонстрація такої форми правового нігілізму як прояв неповаги до суддів та суду зокрема. Розповсюдженість означеного негативного явища обумовлює неможливість виконання судовою владою своїх функцій у повному обсязі. Адже в результаті вчинення діянь, що посягають на авторитет судової влади, фактично нівелюється принцип всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи будь-якої категорії. У загальному підсумку поширення прояву неповаги до суду, уникнення винними особами юридичної відповідальності за чинення такого правопорушення, відсутність забезпечення приміщень судів належною охороною призводить до невиконання українською державою своїх зобов'язань щодо забезпечення права на справедливий суд, передбаченого ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Жоден випадок прояву неповаги до суду не повинен залишатись без належного реагування суддів.

Адміністративна відповідальність за прояв неповаги до суду передбачена ст.1853 КпАП.

Диспозиція вказаної статті до об'єктивної сторони зазначеного правопорушення відносить наступні діяння:

- злісне ухилення від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача, експерта, перекладача;
- непідкорення зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого;
- порушення порядку під час судового засідання;
- вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил;
- невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства.

Використані джерела:

1. Берназюк Ян. Поняття та особливості принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2021. – Серія Право. – Випуск 66. – С. 135-141 https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/NVUzhNU_66.pdf
2. Берназюк Ян. Поняття зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві та його вплив на довіру до судової гілки влади // Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління expert: Paradigm of law and public administration № 5 (17) – жовтень 2021 – С. 23-39. <https://maup.com.ua/assets/files/expert/17/2.pdf>
3. Bernazyuk Ian. The types of abuse of procedural rights in administrative judicature: practice of the Supreme court and the European court of human rights (Види зловживання процесуальними правами в адміністративному судочинстві: практика Верховного суду та Європейського суду з прав людини // Visegrad Journal on Human Rights. 2021, № 4, С. 31-36. https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2021/11/VJHR_4_2021.pdf
4. Берназюк Ян. Національні та міжнародні стандарти протидії зловживанню процесуальними правами під час вирішення публічно-правових спорів // Право і суспільство № 5/2021 С. 301-314 http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/5_2021/44.pdf
5. Берназюк Ян. Доповідь (презентація) на тему «Особливості дотримання в адміністративному судочинстві принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами» (Національна школа суддів України. Харківське регіональне відділення. Всеукраїнський семінар для суддів апеляційних та місцевих (окружних) судів на тему: “Зловживання процесуальними і матеріальними правами: правові наслідки” (23 квітня 2021 року)). https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Bernazuk_23_04_2021.pd
6. Берназюк Ян. Судовий збір (court fees): конституційна гарантія незалежності суду чи перешкода у доступі до правосуддя? <https://constitutionalist.com.ua/sudovyj-zbir-court-fees-konstytutsijna-harantiia-nezalezhnosti-sudu-chy-pereshkoda-u-dostupi-do-pravosuddia/>

Використані джерела:

7. Берназюк Ян. Ефективний захист прав особи в адміністративному судочинстві як основа довіри до правосуддя: критерії, межі та особливості досягнення (12 квітня 2023 року)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/presentation_bernaziuk_effektivnii_zahist.pdf
8. Берназюк Ян. Незалежність судової гілки влади та історичні атрибути судочинства: між консервативністю та інноваційністю (17.05.2023) <https://constitutionalist.com.ua/nezalezhnist-sudovoi-hilky-vlady-ta-istorychni-atrybuty-sudochynstva-mizh-konservatyvnistiu-ta-innovatsijnistiu/>
9. Берназюк Ян. Процесуальні питання запобігання зловживання процесуальними правами у залі судового засідання (05.10.2023)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/abuse_process_bernaziuk.pdf
10. Берназюк Ян. Інститут відводу судді в адміністративному судочинстві (16.10.2023)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/judicial_disqualification_bernaziuk.pdf
11. Берназюк Ян. Повідомлення (інформування) учасників справи як обов'язок суду забезпечити конституційні принципи рівності та змагальності (16.11.23)
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/notifying_appeal_bernaziuk%20.pdf



Верховний
Суд

Дякую за увагу!